

ГОД. XIV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 5.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Илази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака представа, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

Комедијаш.

— Лаку ноћ, Шарлоте, поздрави матер своју Мартеновицу!

— Хвала, хвала, браћо! Лаку ноћ!

То рекавши подигне Мартен, монтмартијски глумац, огрилицу свог танког оргтача, тури руке у цепове, остави позориште, прође лаганим, одмереним кораком поред позоришне каване, кроз орселову улицу, савије на десно и оде у мартирову улицу. После неколико тренутака стаде пред неком кућом и погледа на пети спрат, где беше осветљен прозор, ма да беше већ доцкан. Смешећи се пређе улицу, зазвони, прође брзо поред вратареве собе, повиче јаснији гласом: „Комедијаш“ и прескачући по четири степенице отрча на пети спрат. Још пре него што стиже, отворе се врата, а стара жена, којој лице осветљаваше свећа, што је држаше у руци, повиче:

— Јеси л' ти, Шарлоте?

— Ја сам мати! Добро вече!

Загрли старицу и љубљаше је, као да ће да је удави. Када затвори врата, седну обое за сто, који беше за двоје постављен. Вечераху у топлој соби, а он приповедаше, шта се тога вечера догодило од најмањега до највећега. Приповедаше о својим друговима и о многом чему; наводио је она места из своје улоге, која постигоше највећи успех. А Мартеновица није се уморила: слушаше га и смејаше се од срца као девојче, ма да јој беше шездесет година, наслонила се на своју велику наслоњачу и посматраше с поносом свога малог „лакријаша“, као што се он сам обично зваše.

Шарлот љубљаше јако своју матер! Иђаше још у школу, када изгуби оца, а од то доба посвети му мати сву своју бригу. Отхрани га као што се обично девојке отхрањивају, чуваше га као очи у глави; сва би се уплашила, кад би се само закашљао, а радила је дан и ноћ, само да ни у чем не трпи оскудице и да му испуни све што год му срце зажели, јер не могаше ништа да му одбије.

Када одрасте, рече јој једног дана: „Мати, ја ћу да будем глумац!“

Не само да му то одобри, већ га шта више

и потетишаше и већ сниваше о најлепшој срећи, која га ишчекиваше; сниваше, како му записани гледаоци тапишу и непрестано га изазивају... Тада ступи у монтмартијско позориште, где и сад глумује.

Он јамачно не беше велики вештак, али га позоришни претплатници поштоваху. Кад год изиде на позорницу да цукну од смеха. Смејали се слабом лицу, избуђеној првеној јабучици му, гласу који је тек био као да из вреле долази, а особито кад изговараше као дете шаљиве речи. При свем том слабо успеваше. Но њему ни бриге само кад му се мати диви!

Волео је своје позориште него све на свету. Кад би га после представе позвали на какву забаву, насмешио би се и рекао би: „А мати, која ме чека!“

Једаред обузе га голема туга. Увече се живо препираху у позоришту; сваки викане, исоване и говораше о том, како ће то и то доказати, једном речи, дигоше читаву галаму. Када јуће комедијаш, пруже му новине. Прочита дугачак чланак, у ком нападају на њега од свију тих увреда разумеде Мартен само једну: да комедијаша немају ни трунка осећаја према другима. Када увече дође кући, пружи матери новине и показа јој прстом чланак, не рекавши јој ни речи. Када му мати прочита чланак, одроне му се две крупне сузе низ образе и повиче:

— Речи, мати, је л' истина, да те ја не љубим искрено?

Мартеновица наједаред загрли страсно свога сина; очима севаши као да хтеде да дозна, ко је тај непознати и повиче:

— Где је, да види, да л' ти, синко, своју матер искрено љубиш!...

II.

Једног вечера у децембру беше позориште препуно. Давао се први пут комад, који је на некој великој париској позорници сјајан успех постигао. Ма да беше зима, ипак хтеде Мартеновица да иде у позориште; јер, помислите само, њезин син игра главну улогу, а име му је на огласима крупним словима наптампано.

И Мартен задобије праву славу. Сваки пут, кад год би отишао с позорнице, удари читав пљусак од ташања. Никад није одиграо своју улогу таким осећајем; напрека беше све силе своје да покаже свој дар. А то само за то, што је од свију гледалаца видео само једну особу — своју матер, која устаде са седишта и одушевљено му пљескаше. То вече играо је само за матер.

Кад спустише после последњег чина завесу, изазивању не би краја.

Занета мати мартенова журила се да што пре изиђе из позоришта, па је шта више и људе на страну гурала, само да би могла брже изићи. Стаде код мрачних врата, на која обично излазе глумци, а од радости заборави да огрне велику вунену махранму, коју држаше у руци. Па она и не осећаше зиму. Шеташе се горе доле, говораше на глас, постаде нестрпљива, мишљаше, да јој се син никад није тако дugo облачио. У зло доба изађе, паде му око врата и уздрхталим гласом шапуташе му:

— Ах... сине мој!... сине мој!...

Мартен стишиле своју матер на груди своје и промуда:

— Дакле... ти си задовољна мати?...

— Још питаш!... Ах, мој Шарлоте!

Тога вечера као да се њихов мали стан у мартирој улици претворио у палату, тако беху срећни, тако им сјајна изгледаше будућност, а вечера са шампањцем — којим га је мати изненадила — пријала им је боље но икада.

— Ах, ала је то диван живот!

III.

Сутра дан беше Мартен врло забринут, ма да јуче у вече постиже велики успех. Све би га дражило, једио би се на најмању ситницу и он, који по себи беше благ, сваки час псоловаше, жураше своје другове и наваљиваше на редитеља да као обично трипут закуца.

— Та шта је управо теби? — запита га један друг.

— Мени... ништа... али мати ми кашље, да ти срце пуца од жалости. Мислим, да је јуче јако озебља, док је мене чекала.

— Ах, јадна жена! Та ваљда није опасно?

— Дај Боже, да није — повиче Мартен, а наруменјени образи побледише му и свог га прође језа само кад помисли, да му се може матери болест на горе окренути.

Кад у вече дође кући, беше сто као обично за двоје постављен, али мати му лежаше у постељи и као да јој беше горе. Ипак се смешила, да не би сина узнемирила. Питаше га шта се тог вечера догодило и опомену га на јучерашњу славу, при том тако се занесе да заборави на своју болест. Сув кашаљ прекиде јој речи, али врла старица не престаде се шалити.

Сутра дан рече лекар, да има запалу плућа. Осам дана доцније сусрете Мартен на улици сусетку своје матере и сав претрну, ма да не знађаше за што.

— Ходите брзо, господине Шарлоте, мати вам је јако болесна... хоће да вас види!

Ништа више не чу. Јурио је, и људе, које срете, гураше на страну, шта више оборио би их, да му не правише пута!

Брзо прејури стипенијце, стаде на праг, а не смеде унутра ући, обузе га нека слутња. Из собице се најдадред зачу дрхтави глас, који га тражаше.

— Јеси л' то ти, Шарлоте?

— Ево ме мати! — рече тихо улазећи унутра. Затим не смеде ништа више рећи, бојаше се, да не врисне од туге.

Мати му бледа као смрт, диже се мало у вис, загрли мршавим рукама свога сина, притисну га, пољуби га у чело и јецајући једва проговори:

— Шарлоте... Шарлоте... Ах!... мое кукавно дете!

И баш као да само свога сина чекаше, па да умре, глава јој паде на узглавље, а рукама грчевито држаше синовљеву главу.

IV.

Тужно и жалосно иђаше Мартен за погребом на сенканско гробље. Поглед му беше гроznичав, расејан, а из ока му не кану ни суза. Само када спуштаху мртвачки сандук у раку, и када почеше бацати земљу, мишљаху, е ће и он за сандуком!... Пође али застаде код раке. Беше блед и укочено гледаше, а песнице тако стискиваше, да му нокти уђоше у месо... Тада га пријатељи одведоше, а он не рече ни речи; не оставише га, до год се не поче представа, јер их поплаши његова изванредна мирноћа...

У вече требаше играти!.. Прошлог вечера не беше представе, јер га нико не могаше заменити, а другови га тако волеше!.. Ма да не беху богати, ипак послаше му матери леп венац!... Доиста не могаше да их остави у такој неприлици... С тога хтеде да игра!

Играше доиста дивно, постиже успеха, за који мишљаху да није способан, а гледаоци не могаху да се уздрже од смејања. Вештак, јесте, данас беше први вештак! Сви беху занесени, а који га први пут гледаху, одушевљено говораху:

— Ала је то весео човек! Глете, само, како се слатко смеје, да му све сузе теку!

И доиста све је мишиће на лицу напрекао, своя велика уста тако разглацио, да је све грцао, а из очију капљаху му сузе, које на наруменјеном му лицу остављаху за собом млазове. То му даваше тако смешан израз, да се гледаоци све ваљаху од смеха.

Најпосле се сврши представа Мартен се

пресвуче, па оде, а и не опра руменило с лица. Другови хтедоше да га задрже, да га са собом поведу, зваху га, а он само ћуташе као да је глув и нем. На једаред се благо насмеја и рече:

— А мати, која ме чека...!!

Од жалости уклонишће му се с пута, поштујући неизмерну му тугу.

Падаше ситан снег.

Мартен подигне огрлицу свог танког капута, тури руке у цепове и механично пође на викнутим путем у мартирову улицу; застаде пред кубком, у којој толико година становаше, погледа у вис, но горе не беше оне примамљиве светlostи. Претрну, наједаред га спопаде ужасан страх, као махнит јурио је непрестано напред.

Онако ван себе удари истим оним путем, којим иђаше јутрос за погребом, пређе заграду и већ за неколико тренутка беше код прквеног зида. Брзо као мачка успужа се на зид и једним скоком беше с оне стране, а није ни опазио, да је колено озледио.

Као луд, не знајући ништа о себи, иђаше преко гробова, прескакаше камење, које му беше на путу. Да га је ко видео онако висока и слаба, мислио би, е је дух, који је изашао из једног од безбројних гробова.

Наједаред застаде. На једном новом гробу стајаше мали при крст, на коме при месечини прочита белим словима написано име: Мартеновица. Зајеца, падне на колена, свест му се наједаред поврати... Почеке се сећати! Џео му

живот изађе пред очи. Очајно викаше своју матер... плакаше, јаукаше од туге и бола... или, ах, само јаук одјекиваше из дубине гробља. Како ли се сав промени: срце му јаче куцаше него обично; изгуби свест, ваљао се као луд по земљи, тако, да му се напунише уста песка.

Наједаред се поче смешити... Чини му се као да чује из дубине глас, мио глас, глас своје матере, која га питаше:

— Је си ли ти, Шарлоте?

— Ево ме, мамице — повиче и падне у несвест. Тело му се све урије у мекану земљу, као да хоће да легне поред матере своје.

Кад у јутру по обичају прођоше туда стражари, опазе на новом гробу, који још не беше ограђен, незграпну, снегом покривену гомилу.

— По свој прилици кукавно псето, које дође, да угине на господаревом гробу, — рече стражар и саже се, али на једаред скочи и уплашено повиче:

— Човек!

Саже се опет, метну му руку на срце, скиде капу и рече:

— Мртав је!

Тело се беше сасвим у земљу зарило, стражар га подиже, убриса му са лица прљав снег и виде Мартенову главу.

Пола отворена уста са дебелим усницима као да се још и мртва смешила, као да су шапутала:

— Ево ме, мамице!

Н. Д.

ЛИСТИЋИ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Добре воље.) 15. фебруара о. г. приказала се на београдској позорници први пут нова позоришна игра „Добре воље“, од Милана Савића. О тој представи пише „Нар. Дневник“ ово: „Ова шала од четири чина пријатно нас је забављала цело вече. Општи суд меродавних оценитеља врло је повољан за писца. Ми то са радиошћу овде бележимо. Ова шала, која испуњава вече, може се узети, за сад, као једна од најбољих из варошког српског живота. Написана је лако, језиком лепим, чистим, тачним, потпуно конверзационим. Може се поредити са добрым комадима Мозеровим и Шентановим. Наша је позоришна публика врло уздржљива, озбиљна, често и сувише мало предусретљива и за писца и за глумца. Ужива најлепше сцене драматичне, најтеже ниансе мимичке, па опет никаквим видљивим знаком не даје израза своме ентузијазму. (А ово је врло потребно на охрабрење и глумаца и драматика!) Овога вечера напаја је публика била толико жива, весела, одушевљена, да

су аплаузи били чешћи, а смех општи. После другог и трећег чина публика је изазвала приказиваче и пљескањем их поздравила. Ово је у нас врло редак појав. да нам по готову спада у изненађења. Међу тим је ово за сваки новитет врло велико мерило; кад наша публика цјељска, онда то зацело са задовољством могу примити и глумци и писац, и радовати се. Ове сезоне имали смо већ једну добру српску шаљиву игру: „Несуђене“, од дра Милана Јовановића. „Добре воље“ друга је опет добра шаљива игра из нашег друштвеног живота Сад је на реду трећа: „Златна гријена“, од Манојла Призренца, којој желимо најбољи пријем. Дај боже, да наша драма узме што скорије јачи полет, као што је од 10—15 година пошла добрым путем наша уметничка проповетка.

Још једном хвали г. Савићу. Желимо, да нас што скорије опет обрадује оваком шаљивом игром, као што је ова, која ће стално живети у нашим српским позоришним репертоарима.“

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Учинута опера и реформе у позоришту.)

„Vienac“ пише о томе овако: „Опера у народном глумишту у Загребу дефинитивно је укинута. Неки се оптимисте, до душе, теше, да ће опера за годину дана ускрснути, али ми не верујемо, да мртви на овоме свету из гроба устају, најмање пак мртвац, којима су за живота сви делови тела редом оперирани, а најпосле су буздованом утучени. Опера је укинута, а да се нова — ма каква — створи, за то треба отписа и дописа и нешто времена, и пуно, пуно добре воље, да не кажемо одушевљења за уметност. А доба одушевљења у Хрватској је минуло. Укинућем опере приштедиће се земљи 28—30.000 фор. сваке године. . . Кад би народно глумиште у Загребу било права народна школа, кад би било средиште уметничком настојању у нашем народу, сумњамо, да би се нашао и један саборски заступник, био он Хрват или Србин, који би се тужио ради оно неколико тисућа форината дефицита; ал' овако чудимо се, да сабор већ одавно није ускратио глумишту и најмању субвенцију.

Реформишући наше глумиште не би се смејо прво питати за дефицит, него би се пре свега морао тачно одредити народно-уметнички задатак том просветном институту, и установити детаљни програм његова деловања, па онда спровести замашне реформе „in capite et in membris.“ Да како да би онда и реферада о народном глумишту морала доћи у руку *наставнога одељења*, где раде људи, који су згоднији за схваћање народно-културних питања. Па онда би се још морала и у публици и у члановима глумишта утврдити *жива вера у описанак*, и то безусловни опстанак глумишта, као нужне народно-уметничке установе. Јер оно непрестано расправљање о глумишту за последњих петнаест година убило је сваку веру у трајност тога завода, па с тога је глумиште страдало и уметнички и материјално. Да како — жива вера у будућност хрватскога глумишта побудила би се само онда, кад би народ видио, да се гради *нова позоришна зграда*, за коју имаде обиље новаца. Но о градњи меродавни кругови кано да и не сањају!“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Извештај о примању и издавању „српске народне позоришне дружине“ за време бављења јој у Панчеву од 2. јануара до 29. марта 1889.)

Примање: Представе у прештаплати.

Јануара 10.	„Мехурићи“	фор. 52.80
”	12. „Дебора“	” 66.30
”	13. „Златан паук“	” 54.30
”	16. „Црна пега“	” 56.60

Јануара	18.	„Карло XII.“	”	39.10
”	25.	„Монтроз“	”	46.20
”	26.	„Нови племић“	”	33.20
”	28.	„Љубав их измирила“	”	60.90
”	30.	„Сабља Краљевића Марка“ и „Милош у Латинима“	”	91.44
Фебруара	1.	„Федора“	”	58.70
”	3.	„Господар ковница“	”	59.90
”	7.	„Пит и Фокс“	”	45.80
”	9.	„Задушни Филип“	”	28.80
”	11.	„Госпођа од Сен-Тропеза“	”	41.20
”	13.	„Библиотекар“	”	36.50
”	14.	„Марија ќеји пуковније“	”	64.40
”	16.	„Низ бисера“	”	38.10
”	21.	„Адијена Лекуврерова“	”	37.90
”	23.	„Великоварошани“	”	32.80
”	25.	„Штомфајеви“	”	88.70
”	28.	„Мој цеп“ и „Свекрва“	”	59.82
Марта	2.	„Убица“	”	116.70
”	4.	„Перишонов пут“	”	39.40
”	7.	„Туђинка“	”	79.70
<i>Представе ван прештаплате:</i>				
Јануара	7.	„Стеван краљ босански“	”	63.60
”	8.	„Смрт краља Дечанског“	”	58.80
”	29.	„Циганин“	”	150.01
Фебруара	2.	„Сеоска лола“	”	171.05
”	5.	„Буњевка“	”	156.54
”	12.	„Зидање Раванице“	”	97.—
”	19.	„Милош Обилић“	”	135.73
”	26.	„Саћурица и шубара“	”	128.29
Марта	5.	„Стари бака и његов син хусар“	”	78.05
”	10.	„Сабља Краљевића Марка“ (представа за децу)	”	76.15
”	12.	„Распикућа“	”	202.54
I. прештаплата			”	1351.—
II. прештаплата			”	711.80
Камате на уложени новац			”	1.37

Свега фор. 4711.09

Издавање:

I. Дневни трошак око представа	ф.	832.18
II. Путни трошак из Беле Цркве у Панчево, дневнице, огрев, плата, гардеробарка, фризер и т. д.	”	547.64
III. Издатци по рачунима Д. Ружића, управитеља	”	247.47
IV. Плата друш. за 2 мес. и 11 дана	”	2953.60
	Свега фор.	4580.89

Ревнапитулација:

I. Примање	фор.	4711.09
II. Издавање	фор.	4580.89

Сувишак фор. 130.20

У Панчеву, 29. марта 1889.

Миста Б. Коко, с. р.	Б. Боборон, с. р.
тајник.	предс. местног поз. одбора.

C. Обрадовић, с. р.	благајник.
---------------------	------------

Издаје управа српског народног позоришта.